

Å R S R A P P O R T 2 0 1 5

EDVARD MUNCH (1863–1944) *Kvinnene på broen*, 1902–03. Olje på lerret

Verdigehetsenteret
OMSORG FOR GAMLE

2015 i hovedtrekk

STIFTELSEN VERDIGHETSENTERET

Samfunnsoppdrag, kompetanseområder, styret, ansatte, økonomi s. 3–5

KOMPETANSEOMRÅDER OG VIDEREUTDANNINGER

Kompetanseutvikling innen frivillighet s. 6–13

- Koordinatorutdanningen del av nasjonal strategi
- Videreutdanning *Frivillighetskoordinering – eldreomsorg*
- Faglig oppfølgingsseminar
- Utviklingsprosjekter i Drammen og Fjell
- Nasjonalt forum: Frivillighet – eldreomsorg (NAFFE)
- Foreleseroversikt
- Et utvalg prosjekter i 2015
- Deltakere, fordelt på fylker og kommuner 2011–2015

Omsorg ved livets slutt – en verdig alderdom (OLS) s. 14–17

- Foreleseroversikt
- Et utvalg ferdigstilte prosjekter i 2015
- Fordeling deltakere – fylker 2007–2015
- Annen kursvirksomhet

FAGUTVIKLING

- Fagboktrilogi s.18–19
- Utviklingsområder s.20–23
  - Kunst og kultur i møte med sårbare gamle
  - Hjemmedød
  - Møter mellom generasjoner
  - Design i omsorg
  - To gode naboer

OPINIONSDANNELSE

- Omsorgsprisen s.24
- En dag for verdighet s.25
- Verdighetskonferansen – nye samarbeidspartnere s.26
- Ekstern foredragsvirksomhet s.27–28

ORGANISASJON

Medarbeidere gjennom 2015 s.30–31

EDVARD MUNCH (1863–1944) *Søndag i Åsgårdstrand*, 1891. Olje på lerret

Stiftelsen Verdighetsenteret – Omsorg for gamle

VISJON

Vi vil skape et bedre samfunn som skal sikre sårbare gamle mennesker en verdig alderdom

SAMFUNNSOPPDRAK

Verdighetsenteret er et nasjonalt kompetansesenter og en pådriver som utvikler, formidler og tilrettelegger kunnskap innenfor kombinasjonen av eldreomsorg, demensomsorg, palliasjon og frivillighet. Senteret er en ideell stiftelse, som skal engasjere helsepersonell, frivillige, pårørende og pasienter, beslutningstakere, politikere, samfunn og media. Senteret etablerer og deltar i nettverk og samarbeidsprosjekter som bidrar til disse målsettinger.

Organisasjonen har bak seg sitt syvende driftsår som stiftelse, som en videreføring av det nasjonale prosjektet *Hospice og Palliative Care for gamle* (1998–2003), det europeiske prosjektet ved Universitetet i Wien, *En verdig alderdom – en livsgaranti* (Würde im Alter, 2003–2006), og av Verdighetsenteret, som åpnet høsten 2008.

KOMPETANSEOMRÅDER

Kompetanseutvikling innen frivillighet

Frivillig innsats er en berikende ressurs og en viktig del av en helhetlig omsorg. På oppdrag fra myndighetene utdanner Verdighetsenteret på landsbasis koordinatorene som så får kompetanse på ledelse og koordinering av frivillig innsats. Dette utvikler det frivillige omsorgs- og aktivitetstilbudet i eldreomsorgen og bidrar til økt sosial kontakt, mangfold, åpenhet, kreativitet og aktivitet. Senteret har bl.a. to prosjekter i samarbeid med storbykommunen Drammen og vekstkommunen Fjell utenfor Bergen, hvor målet er å optimalisere samspillet mellom kommunal og frivillig sektor innenfor omsorg.

Omsorg ved livets slutt – en verdig alderdom

Det er økende behov for kompetanse i omsorgen av gamle ved livets slutt. Dette er et satsingsområde for myndighetene. For Verdighetsenteret er det svært viktig å arbeide for at det tverrfaglige helsepersonalet som jobber med sårbare gamle får faglig påfyll og økt kompetanse. Økt kunnskap og faglig trygghet gir bedre tjenester til de sårbare gamle, og er med på å sikre verdighet i livets siste tid. Det faglige fokuset er rettet mot demensomsorg og palliative care, samt å utvikle ny kunnskap og verktøy for praksisfeltet.

STYRET, ANSATTE

Styret i Stiftelsen Verdighetsenteret har hatt følgende sammensetning gjennom 2015: Nils Aardal (leder), Monica Håkansson, Marianne Mowinckel, Raymond Turøy, Marit Schjøtt og Magnar Sortåsløkken. Det er i løpet av året blitt avholdt 6 styremøter. Senteret er i stadig utvikling i et tverrfaglig miljø. Det er pr 31.12.15 ni ansatte ved kontorer i Bergen Røde Kors Sykehjem og én ved Diakonhjemmets høgskole i Oslo. Nye medarbeidere er på vei inn også fra 2016.

ØKONOMI

Verdighetsenteret mottar støtte over Statsbudsjettet. I 2015 ble det gitt tilskudd på 9 millioner, fordelt med 7 millioner til «opplæring av frivillighetskoordinatorer og spredning av opplæringsprogrammet Omsorg ved livets slutt», og 2 millioner til «å sikre gamle en siste levetid og verdighet, uansett alder, diagnose eller oppholdssted». Fagforbundet gav et økonomisk bidrag til Verdighetsenteret med 3 millioner kroner i 2015, en støtte som vil bli videreført med et tilsvarende beløp også neste år.

Senteret har i tillegg mottatt finansiell støtte til planlegging og gjennomføring av Omsorgsprisen 2015 fra GC Rieber Fondene, og til gjennomføringen av Verdighetsdagen fra GC Rieber Fondene og Bergen kommune.

Verdifundament

Sårbare gamle og deres pårørende skal møtes med verdighet, respekt og omsorg. Verdighetsenteret vektlegger sosial integrering og solidaritet, likeverd, gode holdninger, faglig og personlig kompetanse. Våre sentrale verdier bygger på filosofien fra Hospice og Palliative Care:

- Et helhetlig menneskesyn, med likeverd for fysiske, psykososiale og eksistensielle perspektiver
- Forståelse for sorg som det sterkeste uttrykk for kjærlighet
- Et nytt verdigrunnlag for behandling av pasienter ved livets slutt, med åpen, forberedende kommunikasjon, etiske refleksjoner og forberedelse: for pasienter, pårørende og helsepersonale
- Omsorg i livets siste tid for de sårbare gamle og pasienter med demens, også de pårørende: før, under og etter dødsfallet
- Lindring av plagsomme symptomer
- Respekt for og fokus på alle perspektiver av håp og mening i livets slutfase
- Respekt for døden som en del av livet
- Tverrfaglighet- og flerfaglighet som grunnleggende forutsetning for vårt arbeid
- Kartlegging og integrering av den enkelte pasients livshistorie og livsprosjekt

I. Kompetanseområder og videreutdanninger

Verdighetsenteret er et ledende nasjonalt kompetansemiljø for spredning av kunnskap innen omsorg ved livets slutt og kompetanseutvikling innen frivillighet – eldreomsorg. Innenfor disse virkefelt arbeides det med utdanning og opplæring, forskning og fagutvikling, opinionsdannelse, rådgivning og veiledning. Senterets to nasjonale utdanninger har begge styrket sin posisjon gjennom det siste året, og kan vise til stor aktivitet, med tre samlinger á tre dager gjennom ett år som modell for hvert kull. I tillegg tilbys andre kurspakker og faglig oppfølgingsseminar etter endt utdanning.

Kompetanseutvikling innen frivillighet

Verdighetsenteret ser frivillig innsats som en betydningsfull del av en helhetlig omsorg. Ved å bidra til økt kompetanse på feltet frivillighet, styrkes og kvalitetssikres den frivillige innsatsen i eldreomsorgen. Dette bidrar til økt livskvalitet for mange mennesker. Vår målsetting er å være en faglig foregangsaktør innen feltet og bidra til bærekraftig forankring av frivillighet i eldreomsorgen.

I 2015 ble det inngått samarbeid med Drammen kommune og Fjell kommune, hvor senteret jobber med to utviklingsprosjekter. Målet er å utvikle en modell for et godt samspill mellom kommunens helse- og omsorgstjeneste og frivillig sektor.

Koordinatorutdanningen del av nasjonal strategi

Verdighetscenterets videreutdanning *Frivillighetskoordinering – eldreomsorg* er en del av Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015–2020). Frivillighet Norge, KS og Helse- og omsorgsdepartementet har i fellesskap utviklet strategien. Utdanningen er et kompetanse- og fagutviklingstiltak i strategien. Verdighetsenteret skal utvikle og spre kunnskap om koordinering av frivillig innsats i kommunene, og slik gi kompetanseheving til kommuner, frivillige organisasjoner og ansatte hos private aktører. Målet med strategien er å redusere ensomhet og styrke den enkeltes sosiale nettverk.

Videreutdanning Frivillighetskoordinering – eldreomsorg

Videreutdanningen *Frivillighetskoordinering – eldreomsorg* ble videreført i 2015 med tre nye kull i Bergen og Oslo. Det langsiktige målet er å utdanne frivillighetskoordinatorene i alle landets kommuner som kan lede og tilrettelegge for bærekraftig frivillighet i godt samspill med frivillige, de gamle, pårørende og ansatte i alle deler av eldreomsorgen. Utdanningen gir kompetanse, motivasjon og faglig trygghet til frivillighetskoordinator. Målgruppen er personer som organiserer og leder frivillig arbeid innenfor eldreomsorg eller som ønsker å lære om dette feltet.

I løpet av studiet skal det utarbeides en prosjektbeskrivelse for å sikre at prosjektet skal bli implementert i praksis. Deltakerne får faglig veiledning i utviklingen av lokale frivillighetsprosjekter og holder presentasjoner ved hver samling. Prosjektene er rettet mot eldreomsorgen, men mange ulike aldersgrupper og miljøer i de lokale tiltakene og prosjektene inkluderes. Studiet er godkjent for klinisk fagstige/fagstige i Fagforbundet og Delta, og det gir meritterende timer til spesialist i sykepleie/ spesial-sykepleie i Norsk Sykepleierforbund.

I 2015 avsluttet kull 5 og 6 studiet, kull 7 gjennomførte alle tre samlingene, mens kull 8 og 9 startet opp.

FAGLIG OPPFØLGINGSSEMINAR FOR TIDLIGERE KULL

Dagene 27. – 28. mai ble det avholdt et faglig oppfølgingsseminar for kull 3 og 4. Programmet tok for seg temaer som relasjonsledelse, samspill og kommunikasjon, sykehjemmet som møteplass og refleksjoner omkring begrepet verdighet. I tillegg holdt deltakerne innlegg hvor de presenterte sine lokale prosjekter og fortalte hvordan det hadde gått med arbeidet lokalt.

UTVIKLINGSPROSJEKTER I DRAMMEN OG FJELL

Ansatte og frivillige kan sammen skape gode øyeblikk. Verdighetsenteret vil tilrettelegge for et konstruktivt samarbeid mellom kommunens helse- og omsorgstjeneste og frivillig sektor. Senteret bidrar derfor med spisskompetanse innen tilrettelegging av frivillig innsats i eldreomsorgen i to utviklingsprosjekter:

I 2015 ble det inngått samarbeid med kommunene Drammen og Fjell. Målet med utviklingsprosjektene er å lage en modell for hvordan kommunal og frivillig sektor kan jobbe i fellesskap for å møte utfordringene på helse- og omsorgsfeltet på en bærekraftig måte. I disse prosjektene er senteret en faglig ressurs som bygger kompetanse og yter rådgivning i forbindelse med kommunenes frivillighetssatsing i helse- og omsorgssektoren.

NASJONALT FORUM: FRIVILLIGHET – ELDREOMSORG (NAFFE)

For å få til et felles løft for frivillighet i eldreomsorgen, er samarbeid på tvers av organisasjonstilhørighet nødvendig. Verdighetsenteret ønsker å være en pådriver for arbeid og nettverk innenfor feltet, og tok derfor initiativ til opprettelsen av et nasjonalt forum i 2013. Årlige seminarer skal gi sentrale miljøer innenfor frivillig innsats i eldreomsorgen et møtested, som kan stimulere til erfaringsutveksling, faglig påfyll og samarbeid.

Arbeidsutvalget har i 2015 bestått av Anne Gamme, fagleder KS – myndighetskontakt Helse og velferd, Jeanine Brenna, rådgiver frivillighet, Kirkens Bymisjon, Beate Magerholm, regionkonsulent frivillighet, Verdighetsenteret og Eirin Hillestad, som er leder for kompetanseutvikling innen frivillighet ved Verdighetsenteret. Arbeidsutvalget koordinerte også forumsamlingen 3. februar 2016 i Oslo.

Forelesere gjennom året

EKSTERNE

Tonje Bjertnes, fysioterapeut, videreutd. innen musikk, dans, ledelse og kommunikasjon: *Tiltak for eldre på sykehjem – nøkler til livskvalitet*

Monica Bock, leder av frivilligsentralen Danvik-Fjell, Drammen: *Frivillighet i en flerkulturell bydel – utfordringer og erfaringer*

Helga Bognø, daglig leder Relasjon, Ledelse og Utvikling AS: *Relasjonsledelse; samspill og kommunikasjon*

Karl Dag Bærug, nestleder, Kirkens SOS, Bjørgvin: *God å snakke med*

Oddvar Førland, forsker, Senter for omsorgsforskning Vest, HiB, førsteamanuensis Haraldsplass diakonale høyskole: *Samspill mellom kommunal og frivillig sektor*

Marian Guddal Hansen, daglig leder, Bergen Røde Kors: *Ideell ledelse*

Geir Hansen, markeds- og kommunikasjonsansvarlig, Attendo Norge: *Når sykehjemmet blir en møteplass*

Trond Haukedal, psykolog og foredragsholder: *God morgen, solstråle! Motivasjon og kommunikasjon.*

Stine Pernille Hauge Kjos, leder, Oslo Røde Kors' besøkstjeneste og Nettverket for besøkstjenester, Oslo: *Nettverk for koordinatører*

Gunhild Kjøsnes, frivillighetskoordinator, Bergen Røde Kors sykehjem: *Organisering av frivillighet på sykehjem. Opplæring av frivillige*

Kirsten Koht, foredragsholder, tidligere frivillighetsrådgiver i kommunen og daglig leder ved frivilligsentral i Bærum: *Den gode samhandling mellom kommune og frivillighet. Hvordan inkludere næringslivet?*

Torill H. Kongsbakk, leder, Stiftelsen Sesam: *Frivillighet som metode*

Geir Lahnstein, Høgskolelektor BI, kursholder, forfatter: *Motiverende samtaler*

Asbjørn Kaasa, førsteamanuensis, Diakonhjemmet høyskole: *Etiske utfordringer ved frivillighet i omsorg, Rekruttering, ivaretaking og motivasjon, Kartlegging og lokale behov*

Esther Marie Lier, daglig leder, Ullern frivilligsentral: *Egen livserfaring som ressurs og kompetanse i møte med mennesker. Veiledning av frivillige*

Lisbeth Johansen Nordin, frivilligleder/prosjektleder, Ammerudhjemmet bo- og kultursenter, Oslo: *Nettverksarbeid på sykehjem*

Lise Næss, spesialpsykolog: *Demens og kommunikasjon*

Ingeborg Selnes, musiker og kulturleder, Attendo Paulus sykehjem, Oslo: *Når sykehjemmet blir en møteplass*

Marion Solheim, kommunikasjonsleder, Centre for Cancer Biomarkers, UiB og Helse Bergen: *Hvordan bruke media?*

Merete Skaug Sørensen, Oslo Røde Kors: *Ideell ledelse – ledelse av frivillige ressurser*

Olga Tvedt, bymisjonsprest, rådgiver Aldring og Kultur, Kirkens Bymisjon: *Samtaler om sorg og kjærlighet, Kan frivillige gi sjelesorg?*

Lisa Weldehanna, koordinator flerkultur, Bergen Røde Kors: *Flerkultur og frivillighet*

Kjerstin Winge, sykepleier, tidl. høgskolelektor, tilknyttet Geriatrisk ressurscenter, Oslo: *Demens og kommunikasjon*

Aksel Øhrn, leder besøkstjenesten, Fransiskushjelpen: *Samarbeid mellom frivillige og ansatte. Organisering av besøkstjeneste*

Lill-Karin Aanes, leder, stiftelsen TERMIK, Vefsn: *Termik – Frivillig innsats i palliativ omsorg. Kvalitetssikring av frivillighet inn i helsesektoren*

INTERNE

Olaug Finsrud: *Prosjektarbeid*

Eirin Hillestad: *Koordinatorrollen. Opplæring av frivillige. Prosjektarbeid. Prosjektevaluering*

Stein Husebø: *Hvordan ivareta hjelperen. En verdig alderdom? Samtaler om sorg og kjærlighet. Hva er verdighet? Kommunikasjon og etikk*

Eli Lea: *Rett fra hjertet – ressursorientert livsminnearbeid. Prosjektarbeid*

Andreas Madsen: *Prosjektevaluering*

Beate Magerholm: *Frivillighet i eldreomsorgen. Villa Fredrikke Aktivitetshus*

– frivillighet i demensomsorgen. Presentasjonsteknikk. Markedsføring og kommunikasjon.

Prosjektarbeid. Koordinatorrollen. Prosjektevaluering. Opplæring og veiledning av frivillige

Julie Tessem: *Opplæring av frivillige. Rekruttering, motivasjon og ivaretagelse av frivillige*

Et utvalg deltakerprosjekter i 2015

<u>Prosjekt</u>	<u>Kommune</u>
<i>Trivselsvenn</i> – Individtilpasset frivillighet	Rokilde sykehjem, Kristiansund
<i>Møte mellom generasjoner</i>	Langerud Sykehjem, Oslo
<i>Kafé med påfyll</i> –en brukerstyrt møteplass	Folkeakademiet Enebakk/Finstadtunet og Enebakk sykehjem, Enebakk og Finstadtunet, Ski
<i>Nabovenn</i> – nettverk i nærmiljøet rundt hjemmeboende eldre	Besøktstjenesten, Bærum Røde Kors
<i>Sølvfatet</i> – servere en motivert og systematisert frivillighetsordning	Aleris Austevoll P.O. Senter
<i>Hverdagsvenn</i>	Trones Bolig og Eldresenter, Sandnes
<i>Livsminner</i>	Borgen seniorsenter/Holmen seniorsenter, Asker
<i>Møte mellom mennesker satt i system</i>	Flekkefjord frivilligsentral og Tjørsvågheimen sykehjem, Flekkefjord
<i>På to hjul</i> – Et aktivt fellesskap	Hamborgstrøm helse og omsorgsdistrikt Avd. Filten Servicebolig, Drammen
Kommunen møter eldrebølgen i samarbeid med frivillige organisasjoner	Lindesnes Frivilligsentral, Lindesnes
<i>Fellesskap og trivsel</i> – modell for oppretting av møteplasser basert på frivillig innsats i alle bydeler i Bodø	Bodø
<i>Et levende hus</i> – Etablering av frivilliggruppe	Losjeplassen helse- og omsorgsdistrikt, frivilliggruppe, Drammen

Deltakere, fordelt på fylker og kommuner 2011–2015

17 nye kommuner var representert i år. Siden oppstart har deltakere fra 18 fylker og 77 kommuner tatt videreutdanningen. I tillegg én representant fra Spania.

FYLKE	KOMMUNER
Akershus	Nes, Ullensaker, Skedsmo, Vestby, Ski, Enebakk, Bærum, Asker, Jevnaker, Lørenskog
Aust-Agder	Grimstad, Lillesand, Arendal
Buskerud	Øvre Eiker, Ål, Gol, Drammen, Nore og Uvdal, Sigdal, Kongsberg, Nes, Nedre Eiker
Hedmark	Stange, Lunner, Rendalen, Elverum
Hordaland	Bergen, Os, Voss, Fjell, Bømlo, Masfjorden, Kvinnherad, Austevoll
Møre og Romsdal	Kristiansund
Nordland	Vefsn, Steigen, Bodø, Bø, Narvik, Meløy, Vågan
Nord-Trøndelag	Stjørdal
Oppland	Vestre Slidre, Vågå, Østre Toten, Vestre Toten, Sør Fron
Oslo	Oslo
Rogaland	Tysvær, Randaberg, Stavanger, Haugesund, Eigersund, Sandnes, Sola, Hå, Klepp
Sogn og Fjordane	Hornindal, Førde, Fjaler
Sør-Trøndelag	Rennebu, Meldal, Trondheim, Frøya
Telemark	Skien
Troms	Tromsø
Vestfold	Larvik, Nøtterøy, Re
Vest-Agder	Kristiansand, Lillesand, Flekkefjord, Lindesnes, Sogndalen
Østfold	Rygge, Marker
Spania	Alicante

Omsorg ved livets slutt – en verdig alderdom (OLS)

Omsorg ved livets slutt – en verdig alderdom er en utdanning innen eldreomsorg, demensomsorg og palliasjon. Målsettingen er å heve kvaliteten på pleie og omsorg i landets kommuner innenfor disse fagområdene. Målgruppen er motivert fagpersonale: sykepleiere, helsefagarbeidere, hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, vernepleiere, samt ledere og beslutningstakere på alle nivåer. Utdanningen styrker deltagerens fagkompetanse og gir økt trygghet i eget arbeid. Deltagerne forplikter seg til å utvikle et prosjekt på eget arbeidssted. De får veiledning i prosjektarbeidet underveis, og holder presentasjoner ved hver samling. Med deltagerens undervisningskompetanse vil kunnskapen kunne spres til deres eget arbeidssted. Utdanningen ble videreført i 2015 med to nye kull.

Omsorg ved livets slutt – en verdig alderdom er godkjent for klinisk fagstige i Fagforbundet, det gir også meritterende timer til spesialist i sykepleie/spesialsykepleie i Norsk Sykepleierforbund. Det ble gjennomført et eget kurs for tyske leger innen samme tematikk.

Forelesere gjennom året

EKSTERNE

Erlend Bleken, stipendiat, Kunst- og designhøgskolen i Bergen: *Bomiljø og demens*

Thor Brekkeflat, tidl. gateprest i Kirkens Bymisjon, foredragsholder og motivator i Hva Skal Til AS: *Mennesket er det viktigste verktøyet.*

Susanne Carlenius, teolog, og sykepleier, Hospice Lovisenberg: *Personlige utfordringer i møte med alvorlig syke og døende og deres nærmeste og Omsorg for døende og stell av døde.*

Gunnar Danbolt, professor emeritus kunsthistorie, UiB: *Kunsten og døden.*

Lene Dieserud Ertner, berøringsterapeut, veileder og foreleser: *Berøring*

Liv Flesland: Psykiatrisk sykepleier, spesialkonsulent, KoRus vest, Bergen: *Alkohol og legemidler blant eldre.*

Tore Frost, universitetslektor emeritus UiO, filosof og forfatter: *Verdighetsgarantien og samhandlingsreformen – hva er hva?*

Trond Haukedal, psykolog og foredragsholder: *God morgen solstråle!*

Bettina S. Husebø, lege og forsker, leder for Senter for alders- og sykehjemsmedisin,

UiB: Seponeringsstrategier. Delir og andre plagsomme symptomer. Smertevurdering ved demens og Forskning innen eldreomsorgen.

Reidun Ingebretsen, spesialist i klinisk gerontopsykologi og samfunnspsykologi, forsker ved Forskningsinstituttet NOVA – HiOA: *Pårørende som ressurs og ressurser til pårørende. Eldre med minoritetsbakgrunn.*

Ildri Kjøseth, geriater og Ph.d om eldre og selvmord: *Selv mord bland eldre.*

Solgunn Knardal, musikkterapeut, NKS Olaviken Alderspsykiatriske sykehus: *Musikkterapi.*

Esther Marie Lier, daglig leder, Ullern frivilligsentral, veileder, pedagog og sjelesørger: *Personlig kompetanse*

Marianne Munch, geriatrisk sykepleier, leder for undervisningsavdelingen, NKS Olaviken alderspsykiatriske sykehus: *Marte Meo som metode*

Lise Næss, spesialpsykolog: *Kommunikasjon med pasienter med demens, Endringer i sykehjem.*

Gunhild Vesterhus Strand, professor i Gerodontologi, Institutt for klinisk odontologi: *Munnstell*

Oddgeir Synnes, FoU-leder og førsteamanuensis, Høgskolen Betanien: *Livshistorien.*

Oscar Tranvåg, ph.d i verdighet og demens, tilknyttet Senter for Alders- og sykehjemsmedisin: *Verdighetsbevarende omsorg for personer med demens.*

Ger Wackers, førsteamanuensis, Høgskolen i Narvik, avd. for helse og samfunn: *Verdig hjemmedød.*

Ingvard Wilhelmsen, psykiater, professor ved Inst. for indremedisin, UiB: *Sjef i eget liv*

INTERNE

Silje B. Eikemo: *Etterlattesamtale. Symptomlindring (dyspné, hjertesvikt og delirium). Prosjektarbeid*

Olaug Finsrud: *Dialogen*

Eirin Hillestad: *Frivillighet i eldreomsorgen*

Stein Husebø: *Vandringer mellom liv og død. Palliativ plan – et verdighetsprosjekt. De siste timer og dager. Kommunikasjon og etikk. Kjærlighet og sorg. Presentasjonsteknikk. Hvordan overlever hjelperen?*

Eli Lea: *Prosjektarbeid*

Siw-Anita Lien: *Kulturelt mangfold i eldreomsorgen*

Et utvalg ferdigstilte deltakerprosjekter i 2015

<u>Prosjekt</u>	<u>Kommune</u>
Håndbok i lindrende behandling ved livets slutt, Ryggeheimen sykehjem	Moss
«Kjære pårørende» - evalueringsverktøy for pårørendeomsorg	Naustdal
Trygg i møte med døden – kompetanseheving hos helsearbeidere	Stryn
Implementering av Forenklet Individuell Plan i kreftomsorg og palliasjon i hjemmebaserte tjenester	Røyken
Smerter hos pasienter med demens - implementering av Mobid-2 smerteskala	Bergen
Informasjonshefte til pårørende – «Når livet går mot slutten»	Ullensvang

Fordeling av deltakere, fylker og kommuner 2007–2015

Siden oppstart har representanter fra 86 ulike kommuner i 17 av landets fylker deltatt.

<u>FYLKE</u>	<u>KOMMUNE</u>
Akershus	Aurskog-Høland, Skedsmo, Lillestrøm og Nittedal, Lørenskog og Nes
Aust-Agder	Arendal, Bygland
Buskerud	Drammen, Hol, Ringerike, Hole, Kongsberg, Lier, Flå, Nore og Uvdal, Røyken
Hedmark	Elverum, Engerdal, Kongsvinger, Nord-Odal, Stange, Trysil og Os
Hordaland	Bergen, Askøy, Lindås, Masfjorden, Modalen, Radøy, Stord, Ulvik, Vaksdal, Odda, Voss, Granvin, Bømlo, Sund, Ullensvang, Kvinnherad

FYLKE	KOMMUNE
Møre og Romsdal	Ulstein, Vestnes, Ørsta, Ålesund, Molde, Haram
Nordland	Brønnøy, Vefsn, Sandnessjøen, Bodø
Oppland	Etne, Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Vang, Vestre Slidre, Øystre Slidre, Vestre Toten
Oslo	Oslo
Rogaland	Bryne, Stavanger, Karmøy, Sandnes og Suldal
Sogn og Fjordane	Askvoll, Vågsøy, Nordfjordeid, Lærdal, Høyanger, Stryn, Naustdal
Sør-Trøndelag	Oppdal, Skaun og Røros
Troms	Tromsø, Kvænangen
Vest-Agder	Lyngdal
Østfold	Askim, Råde, Våler, Fredrikstad, Moss
Vestfold	Sande, Stavern
Telemark	Porsgrunn
Danmark	Gentofte

ANNEN KURS VIRKSOMHET

Kurs for tyske leger ble gjennomført 3.-4. september, med forelesninger ved Stein Husebø og Bettina Husebø om eldreomsorg, demensomsorg og Palliative Care. I tillegg til de faglige innleggene fikk deltakerne oppleve norsk matkultur og kystliv.

Faglig oppfølgingsseminar: Dagene 28. – 29. oktober ble det avholdt faglig oppfølgingsseminar for kull 13 og 14. Et innholdsrikt program inkluderte forelesninger av Gunnar Danbolt, Bettina Husebø og Ingvar Wilhelmsen. Inspirerende også å høre hvordan det hadde gått med deltakernes prosjekter.

Fagdager i Gulen og Trondheim, med undervisning for helsepersonell innen fagområdene omsorg ved livets slutt, symptomlindring, ivaretagelse av pårørende og kulturelt mangfold i eldreomsorgen.

II. Fagutvikling

Fagboktrilogi

Den første boken i en planlagt trilogi fra Verdivghetsenteret er i løpet av 2015 integrert i senterets utdanning. Basert på foreleserinnlegg fra utdanningen ved samme navn, presenterer antologien *En verdig alderdom – omsorg ved livets slutt* ny kunnskap om livssituasjonen for eldre. Flere av artiklene betoner også temaet livsglede i eldreomsorgen; at den gamle skal ha god livskvalitet i tiden før pleie ved livets slutt. Slik treffer fagboken møtepunktet mellom geriatri, omsorg ved livets slutt (palliasjon) og demensomsorg.

EDVARD MUNCH (1863–1944) *Aften på Karl Johan*, 1892. Olje på lerret

Den er skrevet spesielt for helsefagarbeidere og sykepleiere. Leger og andre fagfolk i eldreomsorgen, vil også ha praktisk nytte av boken for oppdatering og inspirasjon. En tredje målgruppe er pårørende til gamle. Her gis rom for refleksjon, erfaringsbaserte historier og konkrete tiltak som kan anvendes i praksis. Boken er redigert av Stein Husebø og Marianne Sætrang Holm, og kan kjøpes hos Fagbokforlaget eller i bokhandlere på nettet.

FRIVILLIGHET I ELDREOMSORGEN

Vi står overfor en storstilt nasjonal satsing på frivillighet i eldreomsorgen. For at dette skal lykkes er det avgjørende at frivilligheten er gjennomtenkt og godt organisert. Verdighetsenteret ønsker å bidra til kvalitetssikring av arbeidet ved å utarbeide en faglig spisset håndbok. Målet er at den skal kunne brukes som et konkret verktøy av frivillige og personer som organiserer frivillige i eldreomsorgen, som ledere av frivilligsentraler, frivillige organisasjoner, frivillighetskoordinatorer i kommunen og på sykehjem. Sentrale forelesere og ressurspersoner innen frivillighet er invitert til å skrive i boken, som også vil inneholde måler for frivilligrutiner. Planlagt utgitt i løpet av 2016.

VERDIGHETSBOKEN – DET VIKTIGSTE ØYEBLIKKET I LIVET

Redaktør og forfatter Stein Husebø samler her mellom to permer sine sentrale tanker rundt temaene verdighet og eldreomsorg. Dette vil bli en personlig bok, basert på hans mer enn 40-årige erfaringer og refleksjoner som medmenneske og lege i møte med unge og gamle, alvorlig syke og deres pårørende. Det handler om verdighet, fortvilelse, håp, glede, sorg og om det forfatteren anser for å være det viktigste øyeblikket i livet.

Utviklingsområder

Kunst i møte med sårbare gamle

En rekke studier dokumenterer at kultur gir god helse. *Kunst og demens* er en kvalitativ, galleribasert intervensjonsstudie, siden høsten 2015 gjennomført som en pilot ved Kunstmuseene i Bergen (KODE). Her har Verdighetsenteret, i samarbeidet med VID vitenskapelige høyskole, Kompetansesenter for demens og KODE utforsket billedkunst og kreative prosessers evne til å øke trivsel og livskvalitet for sårbare gamle. Hjemmeboende med demens med ansatte og frivillige er tilbudt omvisninger i Rasmus Meyers samlinger. Målet har vært å utforske nye metoder og modeller for bruk av kunst på omsorgsfeltet. Å utvikle metodikk både for ansatte, pårørende og frivillige. Og samtidig kanskje ta et lite steg mot et mer demensvennlig samfunn?

Under omvisningene tok kunstformidler Siri Breistein spesielle hensyn til tidspunkt, tempo og antall bilder, men benyttet samme dialogbaserte tilnærming som ellers i sine omvisninger, ut fra ønsket om å stimulere til en åpen dialog om kunstverkets innhold ved bruk av sanser og fantasi. Denne evnen er fremdeles intakt hos de fleste med demenssykdom. Minner og tidligere erfaringer kan dermed vekkes til live, og det finnes ingen rette eller feile svar i et slikt rom. Det blir opp til betrakterne å gi bildet innhold. Det er malerier av Edvard Munch som har dannet utgangspunktet.

Det er gjort en del forskning på musikkens virkning og betydning for mennesker med demens, mindre er gjort på den visuelle kunsten. Omvisningene ble fulgt av to forskere, Oddgeir Synnes – førsteamanuensis og FOU-leder ved VID og Eli Lea, leder for forskning og utvikling ved Verdighetsenteret. De har også intervjuet alle deltakerne umiddelbart i etterkant. Og etter å ha gjennomført runden på KODE takket en av deltakerne for omvisningen slik: *Alzheimeren var borte en stund. Jeg var liksom inni bildet. Jeg var der.*

Etterpå forklarte hun: *Jeg blir hele tiden minnet på at jeg er syk. Når jeg skal på butikken, hente posten, fylle ut et skjema. Dette var et frirom.*

Flere av deltakerne beskriver liknende opplevelser.

Kunst og demens vil bli fulgt opp med ulike formidlingsaktiviteter i 2016.

EDVARD MUNCH (1863–1944) *Ved dødssengen*, 1895. Olje og tempera på lerret

Hjemmedød

I Norge lever 220 000 eldre mennesker over 80 år, og 82 % av dem bor hjemme og får hjelp fra pårørende, hjemmesykepleie og fastlege. Mens de fleste av oss egentlig ønsker å avslutte våre siste dager hjemme i kjente omgivelser, dør likevel dør kun 8–15 % i eget hjem. Norge har det laveste antall hjemmedødsfall i verden.

I det nye forskningsprosjektet *HomeTime – HomeDeath* har Verdighetsenteret og Senter for Alders- og Sykehjemsmedisin (SEFAS), Universitetet i Bergen, funnet sammen i et multidisiplinært samarbeidsprosjekt for å optimalisere tilbudet til pasienter som ønsker å bli i egen bolig så lenge som mulig. Det vil kunne gi ny kunnskap om hvordan hjemmebasert omsorg i den gamles siste levetid best kan tilrettelegges.

Et overordnet mål er å forbedre samarbeidet mellom pasienter, familier og helsepersonell, blant annet gjennom familiestøtte via frivillige, undervisningsprogram og faglig praksis i behandling og omsorg. Generelt ønsker man gjennom *HomeTime* – *HomeDeath* å utvikle og forbedre måter å gi behandling og omsorg til eldre som ønsker å være hjemme så lenge som mulig eller å dø hjemme. Ved Verdighetsenteret vil prosjektsamarbeidet innebære ukentlig tilgang til involverte postdoc-stipendiater, felles undervisning og fokus på frivillighet hjemme, noe som i sin tur vil bidra til å styrke kompetansen innen FoU og utdanningsprogrammene ved senteret.

Møter mellom generasjoner

Møteplassene mellom yngre og eldre mennesker er blitt stadig færre. Særlig isolert er sårbare gamle som bor på sykehjem. Integrering av gamle og unge kan bidra til å heve livskvaliteten for så vel gamle som unge. En positiv samhandling her kan få betydning for rekruttering og planlegging av fremtidig eldreomsorg. Vi ønsker å utforske utviklingsmodeller, aktiviteter og rammebetingelser for dette.

Prosjektet *Skolebarn møter gamle* involverer Hellen skole, Bergen Røde Kors Sykehjem og Verdighetsenteret. Samarbeidet ble avtalefestet som et fast tiltak og videreført i 2015. Senteret formidler kontakt mellom samarbeidsmiljøene og tilrettelegger for god dynamikk mellom sykehjemmet og skolens 6. trinn. Hver fredag har seks elever fordelt på to grupper besøkt to avdelinger. Elevene og de gamle prater sammen, synger, spiller spill og fremfører sangleker. I tillegg deltar frivillige fra frivillighetstjenesten ved sykehjemmet under besøkene. De fungerer som et bindeledd, kjenner gjerne pasientene fra før, setter praten i gang og gjør situasjonen trygg for elevene sammen med lærerassistenten fra skolen. Besøkene varer i 45 minutter og repeteres tre ganger. Hovedmålsettingen er å knytte bånd mellom generasjoner. Besøkene skal også være et lærested for elevene, og opplegget lar barna på en naturlig måte få et innblikk i livet på sykehjemmet. De får samtidig meningsfylte oppgaver i forhold til de gamle. Besøkene fra skolen bidrar også til økt aktivitet og mer stimuli for beboerne ved sykehjemmet, som får være ressurspersoner på sine områder i møte med barna.

Design i omsorg

Verdighetscenterets samarbeidsavtale med Kunst- og designhøgskolen i Bergen (KHiB) er videreført i 2015. Høgskolen arbeider for å fremme aktuell debatt og konkrete løsninger for å påvirke samfunnsutviklingen innen sine felt. Med fokus på designs etiske aspekter legges det vekt på hvordan man kan bidra til å skape et rikere liv for utsatte og marginaliserte grupper. I år omfattet samarbeidet bl.a. et formiddagsseminar ved KHiB – *Omgivelsenes betydning for sårbare gamle* – som innledning på Verdighetsdagen fulgt videreføringen av ett av høgskolens prosjekter på MA-nivå om helhetlige designløsninger omkring skilting og fargesetting av korridorer, gjennom et nytt prosjekt ved utvalgte avdelinger ved Bergen Røde Kors Sykehjem. Dette er også et forskningsprosjekt ved KHiB, som kan gi betydning utover den konkrete sammenhengen og peke på muligheter videre.

To gode naboer

Verdighetscenteret og Bergen Røde Kors Sykehjem er selvstendige institusjoner, men har felles lokalisering i Ellerhusens vei 35 i Sandviken i Bergen. De to miljøene deler bl.a. etablerte tiltak som *Skolebarn møter gamle* og fellesprosjekt med Kunst- og designhøgskolen i Bergen, ressursgruppedeltakelse og foreleserutveksling. Innarbeidet, åpne arrangementer som Verdighetsdagen og Omsorgsprisen samler bred deltakelse fra BRKS, både ansatte og frivillige.

Samlokaliseringen mellom ett av Norges største sykehjem og et nasjonalt kompetansesenter innen omsorg ved livets slutt og kompetanseutvikling innen frivillighet – eldreomsorg, kan også ha store utviklingsmuligheter videre. Dette vil kunne omfatte felt som fagutvikling, hospitering og praksis, seminarer, felles undervisningsprogram og opplæring, publikasjoner og arrangementssamarbeid – bl.a. knyttet til implementering av *Demensplan 2020*. Etablering av et eget, fast samarbeidsforum er på trappene.

III. Opinionsdannelse

Omsorgsprisen

Omsorgsprisen ble opprettet av GC Rieber Fondene i 2001 for å fremheve den enestående innsats mange gjør for at gamle eller andre hjelpetrengende og utsatte grupper skal ha et godt liv i deres siste levetid. Prisen tildeles en medarbeider, frivillig, pårørende, institusjon eller prosjekt som har vist fremragende omsorg – i Bergen eller Hordaland. Omsorgsprisen er et samarbeid mellom GC Rieber Fondene og Verdighetsenteret. Prisene for 2015 ble delt ut under en festforestilling på Den Nationale Scene søndag 24. januar 2016. Publikum i et fullsatt teater gav vinnerne fortjent hyllest, som hverdagshelter og unike rollemodeller for unge som vil inn i helsevesenet.

Førsteprisminner Tor Leif Pedersen og hans kjære, firbente venn Ukko er pionérer som frivillige besøksvenner med hund, i samarbeid med Røde Kors, og kunne motta kr. 30.000 og Omsorgsstatuetten i bronse. To annenprisvinnere fikk Kr. 10.000,- hver: Hjelpepleier Ingjerd Bjånesø Bergersen ved Hordnestunet, som også har ytt stor frivillig innsats. Og de ansatte ved Varaldsøy aldersheim i Kvinnherad, som kjempet frem gjenåpning av institusjonen etter kommunal stengning. Alle vinnerne mottok også årets Omsorgsbilde.

Ordfører Marte Mjøs Persen delte ut prisene, musikalsk ansvarlig Helge Lilletvedt hadde også komponert nye fanfarer, mens kveldens konferansier var brobygger Sverre Chr. Wilhelmsen. I et vitalt kunstnerisk program var Gabriel Fliflet gjennomgangsfigur på trekkspill og vokal, delvis med selskap av Sigrid Moldestad, fele og sang. Bettina Husebø, leder for Senter for alders- og sykehjemsmedisin, UiB, holdt kveldens populærvitenskapelige innlegg med nytt fra forskningsfronten, mens Bergen Filharmoniske Ungdomsorkester stilte med blåsergrupper. Og fra familieforestillingen *Tonje Glimmerdal* fikk publikum i en «smugtitt» møte Stine Robin Berg-Hansen, Gerald Pettersen og Sigrid Moldestad fra DNS-ensemblet. Alle byens sykehjem og avdelinger for hjemmebaserte tjenester ble tradisjonen tro invitert til scenen for å motta årets omsorgsbilde, som en synlig anerkjennelse av det daglige omsorgsarbeid som her utføres. Representanter for Verdighetsenteret, GC Rieber Fondene, Bergen kommune og Bergen Røde Kors Sykehjem utgjør juryen for prisen.

Omsorgsbildet 2015

Foto: Frid Ellingsen, Bekkalokket Fotoklub

En dag for verdighet

Hvordan skal man få unge mennesker til å respektere livet, hvis døden ikke fins? (HENNING MANKELL)

Dette var også spørsmålet, når KP1, Bergens største kinosal, ble fylt til dokumentarfilm og samtale 14. oktober. Verdighetsenteret har siden 2012 koordinert et eget arrangement som spesielt vektlegger unge menneskers rolle som omsorgspersoner i kontakt med samfunnets sårbare gamle. Med i samarbeidet er også Bergen internasjonale filmfestival (BIFF), Bergen Kino, Bergen kommune, Lønborg videregående skole, Bergen Røde Kors (besøktstjenesten) og Kunst- og designhøgskolen i Bergen. Gruppens markering av Verdighetsdagen 2015 kom denne gangen én uke før den internasjonale Dignity Day. Målet var å bidra til en perspektivutvidelse i forhold til den offisielle markeringen, der dynamikken mellom unge og gamle ikke er spesielt fokusert.

Bakteppet for arrangementet var dokumentarfilmen *Beginning With the End*. Den skildret erfaringer og tanker fra 16–18 årige elever ved en High School i USA. Elevene er helt ordinære tenåringer, som i et valgfag får arbeide som frivillige ved en avdeling for alvorlig syke og døende i lokalmiljøet.

Og at film kan være en døråpner til konkret engasjement kom klart til uttrykk etter visningen, da elever fra Lønborg v.g. skole, representanter Bergen Røde Kors og hjemmesykepleien ble invitert til samtale på scenekanten. Fra Verdighetsenteret stilte faglig leder Stein Husebø, og brobygger Sverre Chr. Wilhelmsen som ordstyrer. Arrangementet viser hvordan en fellesopplevelse kan stimulerer vårt ønske om å bidra, enten det er som frivillig, pårørende, student eller profesjonell.

Verdighetskonferansen – Kreativ Omsorg

Vår neste nasjonale konferanse vil bli arrangert av Verdighetsenteret i samarbeid med de fem miljøene bak den populære, praksisnære konferanseserien *Kreativ Omsorg*: Fagforbundet, Helsedirektoratet, Pensjonistforbundet, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke og Nasjonalforeningen for folkehelsen. Høsten 2015 ble grunnsteinen lagt for *Verdighetskonferansen – Kreativ Omsorg 2017*, Scandic Bergen City 25.–26. april. Temaene vil her bl.a. omfatte gråsoner mellom frivillig og profesjonelt arbeid, om menneskerettigheter i sykehjem, herunder tvang og alternativer til tvang, og dessuten om grensesprengende elementer i kunst og kultur. Det vil bli lagt vekt på aktuelle omsorgsprosjekter og eksempler på god praksis. Målgrupper er alle interesserte, men ikke minst hjelpepleiere, helsefagarbeidere, sykepleiere, assistenter og i tillegg frivillige og pårørende.

Konferansedagene i Bergen 2017 vil få en forløper gjennom et bredt anlagt dialogseminar den 1. november 2016 i Oslo, om grenseoppgangen mellom frivillig og profesjonelt arbeid i omsorgssektoren i Norge: Hvordan møter vi hverandre i de ulike hjelpesituasjonene? Invitasjonen vil omfatte både arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner, det offentlige (stat, kommune), frivillige organisasjoner, kompetanse- og ekspertmiljøer. Slik ønsker arrangørene å bidra til trygghet blant ansatte og i de frivillige organisasjonene, så det rekrutteres frivillige som føler seg velkommen innen en avklart ramme.

EDVARD MUNCH (1863–1944)
Selvportrett fra klinikken, 1909. Olje på lerret

Ekstern foredragsvirksomhet: Seminarer og konferanser 2015

Verdighetsenterets stab bidrar med innlegg eller seminarledelse på tallrike arrangementer i inn- og utland. I Norge er en del av disse et lokalt resultat og en ringer-i vann-effekt av våre opplæringstiltak: Tidligere deltakere står bak dagsseminarer i sine miljøer, som oppfølging og synliggjøring av eget prosjekt.

I NORGE

Hvem	Hvor	Formål / målgruppe	Dato	Deltakere
Husebø	Flå	Pleiepersonale/leger	16.01.	280
Husebø/Wilhelmsen	Omsorgsprisen, DNS	Panelsamtale/programledelse	26.01.	400
Husebø	Våler	helsepersonale	10.03	240
Husebø	Stortinget, Oslo	Helsekomité/helsepersonale	17.03	90
Eikemo, Finsrud	Gulen i Sogn og Fj.	Helsepersonell/pårørende	18.03	50
Husebø	KOST – Bergen	Int. smerteforskerkonferanse	25.04	80
Husebø	Etne	Helsepersonale	29.04	270
Husebø	Molde	Helsepersonale / Fagforbundet	27.05	230
Husebø	Bergen	Rotary	03.06	80
Eikemo	HIB	Sykepleierstudenter	19.08	70
Husebø	Bergen	Tysk legkurs	3.–5/9	14
Husebø	Stortinget, Oslo	Helse- og omsorgskomiteen	01.10	20
Husebø	Seminar, KHiB Bergen	Innlegg	14.10	90
Husebø, Wilhelmsen	Verdighetsdagen 2015, Panelsamtale /programledelse Bergen Kino		14.10.	480
Magerholm	Drammen kommune	Virksomhetsledere	12.10–10.11	44
Husebø	Kristiansand	Sykehus, leger, pleie, prester	28.10	140
Eikemo, Lien	Ranheim Sykehjem	Sykepleiere og hjelpepleiere	02.11.	10
Eikemo, Lien	Trondheim	Sykepleiere, hjelpepleiere og vernepleiere	03.11.	25
Husebø	Stavanger	Helsepersonale/Fagforbundet	04.11.	270
Magerholm	HiB, MA sykepleie	Masterstudenter sykepleie	23.11	20
Magerholm	Diakonitvalget, Drammen	Diakonene i Drammen	07.12	7
Samlet				2.510

I UTLANDET

Hvem	Hvor	Formål / målgruppe	Dato	Deltakere
Husebø	København (DK)	Folketinget/pleiepersonale	22.1	310
Husebø	Aachen (D)	Legeseminar	6.2.–8.2	25
Husebø	Bregenz (AUT)	Legeseminar	21.2	40
Husebø	New Zealand	Smertekongress, forskere, helsepersonale	24.3–26.3	390
Husebø	Bremen (D)	Kongress – helsepersonale	08.05	900
Husebø	Merano (I)	Kongress – eldreomsorg	10.09	580
Husebø	Frankfurt (D)	Kongress – palliasjon	11.11	700
Husebø	Münster (D)	Kongress – etikk	25.11	190
Samlet				3.155

EDVARD MUNCH (1863–1944) *Hus i måneskinn*, 1893–95. Olje på lerret

Det er noe i kunsten som kan åpne dører i oss, som ingen tidligere har klart å åpne. Kunst kan gi adgang til fellesopplevelser og invitere mennesker inn i et frirom, der det er et annet språk som gjelder.

I prosjektet *Kunst og demens* har disse 6 maleriene av Edvard Munch dannet utgangspunkt for omvisninger i Rasmus Meyers samlinger for hjemmeboende med demens i tidlig fase og deres pårørende.

Med tillatelse fra: KODE-Kunstmuseene i Bergen. Foto: Dag Fosse

IV. Organisasjon

Medarbeidere gjennom 2015

Odd Jordheim
Daglig leder (fra august 2015)
Siviløkonom
oj@verdighetsenteret.no

Stein Husebø
Faglig leder
(daglig leder til august 2015)
Overlege
sbh@verdighetsenteret.no

Olaug Finsrud
Prosjektmedarbeider
(t.o.m. mai 2015)
Hjelpeleier, yrkesfaglærer helse- og sosialfag

Barbro Danielsen
Administrasjonsleder
Siviløkonom
bda@verdighetsenteret.no

Silje B. Eikemo
Leder *Omsorg ved livets slutt –
en verdig alderdom*
Intensivsykepleier
se@verdighetsenteret.no

Eirin Hillestad
Leder Kompetanseutvikling innen frivillighet
Samfunnsviter, cand.mag, master i medievitenskap
ehi@verdighetsenteret.no

Eli Lea
Fagutvikler
Samfunnsviter cand.polit.,
kunstpedagog, master i visuell kommunikasjon
eli@verdighetsenteret.no

Siw-Anita Lien
Fagkonsulent, *Omsorg ved livets slutt*
Hjelpepleier, master i religionsvitenskap
sl@verdighetsenteret.no

Andreas Madsen
Fagkonsulent – frivillighet
(vikar t.o.m. april 2015)
Samfunnsviter

Beate Magerholm
Regionkonsulent – frivillighet, religionsviter, cand.philol.
bm@verdighetsenteret.no

Julie Tessem
Fagkonsulent – frivillighet, kultur og omsorg
(tilbake fra permisjon mai 2015)
Master i kunsthistorie
jt@verdighetsenteret.no

Sverre Chr. Wilhelmsen
Brobygger – pedagog,
kulturformidler, arrangør
scw@verdighetsenteret.no

Verdighetsenteret – omsorg for gamle
www.verdighetsenteret.no
Ellerhusens vei 35
5043 Bergen

Ansvarlig utgiver: Odd Jordheim
Redaksjonen avsluttet april 2016
Illustrasjon side 6: Liv Andrea Mosdøl
Grafisk utforming: Åse Huus
Trykk: Bodoni AS
Opplag: 400

Verdighetsenteret
OMSORG FOR GAMLE

